

6-11-1988, Κυριακή
Εμπρός!

«Η επίσκεψη της γηραιάς κυρίας» από τον ΘΟΚ

ΝΟΝΑΣ ΜΟΛΕΣΚΗ

Σκηνοθεσία: Ε. Γαβριηλίδης
Σκηνογραφία: Κ. Ζαχαράκι - Γεωργίου
Κοστούμια: Γκ. Χιουζ
Παίζουν: Τζ. Γαϊτανοπούλου, Ν. Χαράλαμπος, Σπ. Σταυρινίδης, Στ. Καυκαρίδης, Φ. Στασίνας, Α. Μούστρας, Β. Κυριαζής, Ν. Νεοφύτου, Δ. Μπεμπεδέλη, Κ. Βήχας, Τ. Χριστοφάκης και άλλοι.

ΤΟ ΕΡΓΟ του Φ. Ντύρρενματ είναι ένας τέλεια φτιαγμένος μηχανισμός, γέννημα σαρκαστικού, πικρού, ψυχρού και οξύτατου μυαλού. Για να καταλάβει κανείς πως λειτουργεί ένας μηχανισμός πρέπει πρώτα να προσανατολιστεί στο σχεδιάγραμμα του. Πρέπει να παρακολουθήσουμε όλες τις καμπές της μορφής και μέσω της μορφής θά 'ρθουμε στην κατανόηση του περιεχομένου. (Λέει ο Ντύρρενματ: «... όπως ένας οργανισμός αποτελειώνεται σχηματίζοντας ένα δέρμα, ένα απέξω του, έτσι αποτελειώνεται ένα θεατρικό έργο με τη γλώσσα του. Αυτήν μόνο δίνει ο θεατρικός συγγραφέας). Ας προσπαθήσουμε να μαντέψουμε το σχεδιάγραμμα του έργου.

Η ΣΚΗΝΗ στο σταθμό με την περιγραφή του οικονομικού μαρασμού της πόλης Γκύλεν μετά από την περασμένη ευμάρεια, με τις προσωπικές ελπίδες του κάθε κατοίκου συγκεντρωμένες σε μια δυνατή κοινή ελπίδα, συνδεδεμένη μ' ένα πρόσωπο — την Κλάρα Ζαχανασιάν, αυτή η σκηνή λοιπόν, δεν είναι η πράγματι αρχή του έργου. Η Κλάρα Ζαχανασιάν έγινε η αιτία αυτής της οικονομικής πτώσης, αγοράζοντας και κλείνοντας όλες τις πηγές πλούτου στην περιοχή. Αυτό μας παίρνει πίσω, στην αιτία της εκδικητικότητας της Κλάρας, στο έγκλημα του αγαπημένου της Άλφρεντ Ιλ, που πρόδωσε το ναεικό τους έρωτα. Εκεί εντοπίζουμε την πραγματική αρχή του έρ-

η «κοινή μοίρα» (που θάπρεπε να αποδυναμώνει την προσωπική θέληση, προσωπικές διαφορές και αντιδράσεις των προσώπων του έργου) αυτά τα «κλειδιά» δεν χρησιμοποιήθηκαν και δεν εκτιμήθηκαν, όπως τους άξιζε, στην παράσταση. Το αποτέλεσμα — η αργή εξέλιξη της υπόθεσης, η περιττή διαφοροποίηση των προσώπων. Οι πολύ γνωστοί ηθοποιοί, με τον γνωστό τρόπο ερμηνείας του καθέναν, συμβάλλουν στον περιττό ψυχολογισμό του κάθε ήρωα, σταματούν την προσοχή του θεατή σε ξεχωριστά επεισόδια, τον εμποδίζουν να συλλάβει ολόκληρο το τέλειο δραματολογικό σχήμα.

ΣΤΟ κείμενο του Ντύρρενματ διακρίνεται καθαρά η διαδικασία αποπροσωποποίησης των ηρώων, της μεταμόρφωσης των φτωχών και δυστυχισμένων, αλλά ανθρώπινων προσώπων στο ομοιομορφο πλήθος των κυνηγών του μαύρου πάνθηρα και ύστερα στον απρόσωπο χορό των χορτάτων φονιάδων. Η Κλάρα όπως δείχνει στον Ιλ το φέρετρό του, έτσι και στους κατοίκους του Γκύλεν δείχνει εκείνο το ζευγάρι — δυο τυφλούς, ευνοησιμμένους, πολύ χορτάτους και εντελώς ομοίους, που μιλάνε με μια φωνή (Μικρή μεγάλη επιτυχία του Κ. Βήχα και του Τ. Χριστοφάκη) — αυτό περιμένει τους Γκυλενιώτες, αυτό θα το κάνουν οι ίδιοι στον εαυτό τους. Πιστεύω, ότι ο γρήγορος ρυθμός που θα συμβόλιζε την ακλόνητη κίνηση της μοίρας και σταδιακή αποπροσωποποίηση των ηρώων, που θα έδειχνε την κατεύθυνση της κίνησης (προς την κατάρτιση της ψυχής) μαζί με συνεχή παρουσία του παράδοξου χιουμοριστικού στοιχείου — είναι τα απαραίτητα σημεία για το σωστό ανέβασμα αυτού του έργου.

ΟΜΩΣ υπήρχε κάτι σ' αυτή την παράσταση, που θα θυμόμαστε για πολύ καιρό. Είναι το παίξιμο του Ν. Χαράλαμπος. Ο ρόλος του είναι γραμμένος σχηματικά μ' εκείνη τη σημασία, ότι στη συμπεριφορά του διακρίνονται φανερά τα στάδια

Μια σκηνή από τις δοκιμές του έργου του Ντύρρενματ.

γου, στο γεγονός που με διαφορετικό τρόπο όρισε την ζωή των δυο ηρώων του έργου και μαζί τους όλων των ανθρώπων του Γκύλεν. Αυτό είναι το αρχικό σημείο του σχεδιαγράμματος. Η θεραπεία περιουσία, που κληρονόμησε η Κλάρα είναι εκείνη η μεγάλη δύναμη, εκείνο το ρεύμα που κινεί όλο τον μηχανισμό του έργου, τον κάνει να δουλεύει.

Η ΚΛΑΡΑ φτάνει και δίνει φτερά στις ελπίδες τους, τις κάνει να φουντώνουν και... να σπάζουν, όταν ανακοινώνει την τιμή, που πρέπει να πληρώσουν όλοι για το δώρο της. Η κρίσιμη αυτή σκηνή της πρότασης και της αυθόρμητης άρνησης σπρώχνει την υπόθεση να κάνει μια απότομη καμπή και να εξελίσσεται προς την αντίθετη κατεύθυνση, προς την ολοκλήρωση του σχεδιαγράμματος ή με άλλα λόγια του σχεδίου της εκδίκησης που από χρόνια είχε καταστρώσει η Κλάρα. Το λαμπρό ταλέντο του δραματοουργού δεν επιτρέπει στο έργο να χαλαρώσει και στους ήρωες να περάσουν από την περίοδο της μετάνοιας και της σταδιακής υποχώρησης μπροστά στον πειρασμό. Ενώ ο Ιλ δεν συνήλθε ακόμα από την συγκίνηση και την ευγνωμοσύνη προς τους συμπολίτες του, εκείνοι ο ένας πίσω από τον άλλο απορροφούνται από τον ακατανίκητο πειρασμό. Η Κλάρα Ζαχανασιάν σαν μοίρα είναι τόσο ισχυρή. Η επόμενη κρίσιμη στιγμή της αποτυχημένης απόδρασης του Ιλ τερματίζει την ψυχολογική εξέλιξη των Γκυλενιωτών, φέρνει την τελική τους μεταμόρφωση. Αυτοί τώρα δεν παραδύονται από τα κύματα της μοίρας, αλλά οι ίδιοι την κουβαλούν στους ώμους τους σαν φέρετρο. Το τέλος του έργου ολοκληρώνει το σχήμα της υπόθεσης. Ο χορός των Γκυλενιωτών — χορός ανθρωπών δίχως μοίρα, η μοίρα - Κλάρα έχει αναχωρήσει.

Η ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ του ΘΟΚ όμως εξελίσσεται αργά, χωρίς καμπές, αλλά σε ευθεία. Ο σκηνοθέτης του έργου δεν ένιωθε εκείνη την απαραίτητη, νομίζω, επιτάχυνση, την οποία δίνει σ' όλη την υπόθεση η αρχική έκρηξη (έρωτας Χ προδοσία Χ όρκος εκδίκησης) που ενισχυμένη με την υπερφυσική δύναμη του χρήματος αρπάζει και παρασέρνει τους ήρωες του έργου. Η δραματική κίνηση του έργου είναι η προγραμματισμένη και αναπόφευκτη παραβολή, που διαγράφουν όλοι οι Γκυλενιώτες. Τα δυο νοήματα - κλειδιά — η «αρχική επιτάχυνση» (που θάπρεπε να δώσει ένα πολύ πιο γρήγορο ρυθμό, γρήγορη αλλαγή επεισοδίων) και

της αλλαγής της ψυχής του πάντα σύμφωνα με τις καμπές της γραμμής της μοίρας (που ήδη παρακολούθησαμε). Το όνομα αυτό είναι σημάδι-μένο από την αρχική αμαρτία που διέπραξε. Μεταδίδει την προσωπική του μοίρα σ' όλη την πόλη, αλλά δεν αντιλαμβάνεται την αιτία της αποτυχίας του στη ζωή. Επιπολαϊότητα, μικροπρέπεια τον χαρακτηρίζουν τη στιγμή της άφιξης της γηραιάς κυρίας. (Εδώ τελειώνει το πρώτο στάδιο). Στην πρώτη λυρική σκηνή στο δάσος ο Ιλ προσπαθεί να εκμεταλλευτεί τις αναμνήσεις της Κλάρας, στη σκηνή του επίσημου γεύματος νιώθει ήρωας, σωτήρας της πόλης. Το σοκ από την ανακοίνωση της Κλάρας — τέλος του δεύτερου σταδίου. Η γραμμή του Ιλ κάνει την απότομη καμπή σύμφωνα με το γενικό σχέδιο του έργου. Ο Ιλ — Χαράλαμπος αναβλέπει πρώτα εξωτερικά, όταν προσέχει πως φιλικά του πρόσωπα μεταμορφώνονται σε κυνηγούς του πάνθηρα. Περνά το δρόμο του τρόμου με αποκορύφωμα την συμβολική του εκτέλεση στη σκηνή στο σταθμό και την κάθαρση του μέσα από τον τρόπο. (Εδώ τέλος του τρίτου σταδίου).

ΚΑΙ το τέταρτο στάδιο — αναβλέπει εσωτερικά. Ο Χαράλαμπος εδώ δεν παίζει τον άνθρωπο Ιλ, αλλά την ψυχή του, που μέσα από τα βάσανα συγχωρεί εκείνους που τον πρόδωσαν, αποκαλύπτει ξανά τον γύρω του κόσμο, εξιλιώνεται με το να δεχτεί το έγκλημα του και μ' αυτό αποκτά το δικαίωμα να αφεθεί στις ειλικρινείς αναμνήσεις για την νιότη και την αγάπη του (στη δεύτερη σκηνή στο δάσος). Ο Ιλ κινείται στην ίδια πορεία της μοίρας, αλλά στην αντίθετη κατεύθυνση — ξεκινά από το έγκλημα ενώ οι άλλοι πάνε προς το έγκλημα, αναβλέπει — οι άλλοι τυφλώνονται, αποκτά ένα συγκλονιστικά ανθρώπινο πρόσωπο — οι άλλοι χάνονται στον απρόσωπο χορό. Ετσι μπορεί να χαρακτηριστεί η ερμηνεία του Ν. Χαράλαμπος — συγκλονιστικά ανθρώπινη. Πιστεύω, πως η ομάδα του ΘΟΚ απόκτησε ένα ηθοποιό που διευρύνει τις δυνατότητές της.

Η ΤΖΕΝΗ Γαϊτανοπούλου έξιπνα, κομψά και με ακριβή αίσθηση μέτρου παίζει το τραγικό γροτέσκο. Η Κλάρα - Μηδεια με τις απεριόριστες δυνατότητες της ίδιας της Μοίρας είναι ταυτόχρονα και το πιο κομικό πρόσωπο του έργου με τα κομψά τεχνητά της μέλη και με τη συλλογή συζύγων όλων των ειδών. Αυτός ο λαμπρός ρόλος είναι